

UN Ciljevi održivog razvoja 2030 – praćenje i vizualizacija indikatora

prof. dr. Dušanka Bošković

Univerzitet u Sarajevu - Elektrotehnički fakultet

1. Uvod

Agenda održivog razvoja za 2030. godinu, koju su septembra 2015. godine usvojile 193 države članice Generalne skupštine Ujedinjenih naroda, predstavlja strateški i transformativni plan za stvaranje bolje i održive budućnosti za cijeli svijet. Agenda održivog razvoja je formulirana kroz 17 ciljeva održivog razvoja za

2030. godinu uobičajeno nazvanih SDG 2030 od engleskog Sustainable Development Goals. Agenda i ciljevi predviđaju da sve zemlje, kako razvijene tako i zemlje u razvoju, budu globalni partneri i sarađuju na dostizanju ovih ciljeva u planiranom periodu. UN Agenda 2030 predviđa ukidanje siromaštva i poboljšanje kvaliteta života na zemlji kroz dostupnost zdravstvene zaštite i obrazovanja svima, zatim smanjenje nejednakosti i poticanje održivog ekonomskog rasta, što znači vodeći računa o klimatskim promjenama i očuvanju života na zemlji – s fokusom na okeane i šume.

Lista svih ciljeva održivog razvoja 2030 je:

Cilj 1 – Svijet bez siromaštva (engl. No poverty)

Cilj 2 – Svijet bez gladi (engl. Zero Hunger)

Cilj 3 - Zdravlje i blagostanje (engl. Good health and well-being)

Cilj 4 - Kvalitetno obrazovanje (engl. Quality education)

Cilj 5 - Rodna ravnopravnost (engl. Gender equality)

Cilj 6 - Čista voda i sanitarni uslovi (engl. Clean water and sanitation)

Cilj 7 - Pristupačna i čista energija (engl. Affordable and clean energy)

Cilj 8 – Dostojanstven rad i ekonomski rast (engl. Decent work and economic growth)

Cilj 9 - Industrija, inovacije i infrastruktura (engl. Industry, innovation and infrastructure) Cilj 10 - Smanjenje nejednakosti (engl. Reduced inequalities)

Cilj 11 - Održivi gradovi i zajednice (engl. Sustainable cities and communities)

Cilj 12 - Odgovorna potrošnja i proizvodnja (engl. Responsible consumption and production)

Cilj 13 – Odgovor na klimatske promjene (engl. Climate action)

Cilj 14 – Očuvanje živog svijeta pod vodom (engl. Life below water)

Cilj 15 - Život na zemlji (engl. Life on land)

Cilj 16 - Mir, pravda i jake institucije (engl. Peace, justice and strong institutions)

Cilj 17 - Partnerstvom do ciljeva (engl. Partnerships for the goals)

Dokument Agenda 2030 naglašava sljedeće:

„Agenda 2030 je plan djelovanja za ljude, planetu i prosperitet. Njen cilj je da osnaži univerzalni mir u većoj slobodi. Ovaj plan će provoditi sve zemlje i sve zainteresirane strane, djelujući kroz partnerstvo zasnovano na saradnji. Riješili smo da čovječanstvo oslobodimo tiranije, siromaštva i neimaštine, kao i da oporavimo i zaštitimo našu planetu.”

Primarni globalni izazov, koji je ujedno i neophodan uslov za održivi razvoj, je iskorjenjivanje siromaštva u svim njegovim oblicima i dimenzijama, uključujući i ekstremno siromaštvo. Sve zemlje i zainteresovane strane će djelovati zajedno kako bi se ovaj plan sproveo. UN Agenda je iskazana kroz 17 ciljeva održivog razvoja i 169 podciljeva. Ciljevi i podciljevi su integrisani, ne mogu se razdijeliti i balansiraju dimenzije održivog razvoja: ekonomsku, socijalnu i ekološku.

2. Okviri za praćenje ciljeva, podciljeva i indikatora

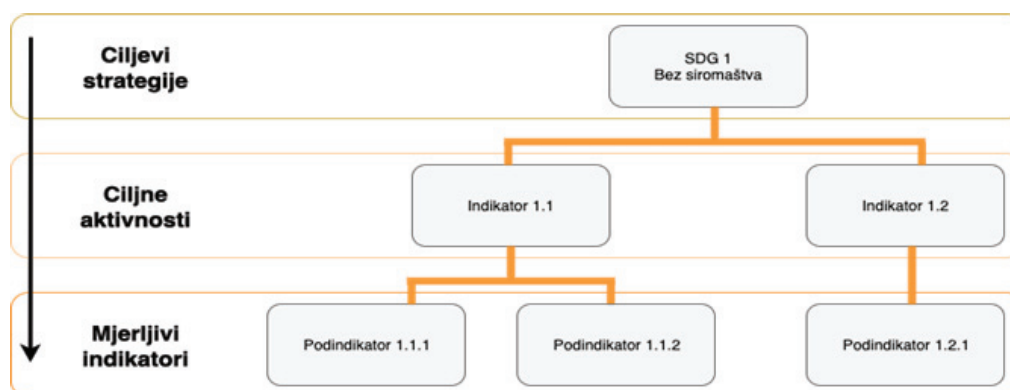
Za svaki od 169 podciljeva određeni su jedan ili više indikatora za mjerenje dostizanja ciljanih vrijednosti za taj podcilj. Države članice UN-a su se obavezale da će redovno pratiti indikatore, prikupljati podatke i objavljivati ih. Indikatori su sredstvo praćenja dostizanja Ciljeva održivog razvoja na lokalnom, državnom, regionalnom i globalnom nivou. Dobar okvir za praćenje indikatora pretvara Ciljeve održivog razvoja u instrument koji će pomoći zemljama da razviju strategije implementacije Agende 2030 i alociraju svoje resurse u skladu s tom strategijom. Okvir praćenja indikatora omogućava izvještavanje o dostizanju ciljeva strategije i identifikaciju odgovornosti sudionika odgovornih za postizanje ciljeva održivog razvoja. Praćenje realizacije strategije se vezuje za prikupljanje mjerljivih vrijednosti indikatora dostizanja ciljeva.

Fokus praćenja SDG-a, po predloženom konsenzusu, je na državnom nivou. Komplementarno praćenje se može provoditi na regionalnom i globalnom nivou. Također, svaka glavna tematska zajednica, kao što su zdravstvo, obrazovanje, poljoprivreda, energetski sektor, itd., doprinosi tako što prikuplja, analizira i komunicira podatke vezane za napredak u dostizanju ciljeva za svoj domen. Takvo tematsko praćenje je važna dopuna službenom praćenju na državnom, regionalnom i globalnom nivou.

I Bosna i Hercegovina je prepoznala značaj i potencijal provođenja Ciljeva održivog razvoja i Agende 2030 kao mogućnost značajnog unapređenja socijalnih, ekonomskih i okolišnih aspekata života u zemlji i jačanja regionalne saradnje. Prvi korak u realizaciji Agende 2030 u Bosni i Hercegovini predstavlja izrada Okvira za Ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini, kao zajedničkog dokumenta svih nivoa vlasti koji utvrđuje šire razvojne pravce, putem kojih vlasti na svim nivoima i društvo u Bosni i Hercegovini nastoje doprinijeti ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja. Na osnovu analize stanja u pogledu održivog razvoja u Bosni i Hercegovini, odnosno ključnih trendova razvoja, prilika i prepreka, utvrđena su tri pravca održivog razvoja u Bosni i Hercegovini: (1) Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, (2) Pametan rast, i (3) Društvo jednakih mogućnosti, te dvije horizontalne teme: ljudski kapital za budućnost i princip „Niko ne smije biti isključen.“

3. Metodologija praćenja

U praksi se ovo praćenje, a posebno u slučaju kompleksnih strategija kao što je Agenda UN-a, ne može efikasno implementirati bez odgovarajuće metodologije. U kontekstu metodologije, bitno je naglasiti multidisciplinarni ili preciznije transdisciplinarni pristup. Takav pristup prati hijerarhiju apstraktnih nivoa, počevši od apstraktnih globalnih socijalnih ciljeva, preko ciljanih aktivnosti na regionalnim/nacionalnim/lokalnim političkim nivoima, pa sve do konkretnih mjerljivih indikatora, kao što je prikazano na slici 2.

Slika 2. Hijerarhija apstraktnih nivoa

Predložena metodologija identifikira slijed aktivnosti: identifikacija indikatora koji odgovaraju predloženim strateškim ciljevima, identifikacija opsega za prikupljanje podataka, mapiranje, prikupljanje i istraživanje podataka i vizualizacija rezultata.

Primarni fokus prikupljanja podataka će biti usmjeren prema izabranim indikatorima. Kao što je već spomenuto, glavni problemi identificiranja odgovarajućih izvora podataka je dostupnost izvora podataka za direktna mjerenja. U slučaju nedostupnosti ili nisko kvalitetnih podataka trebaju se razviti alternativne metode prikupljanja podataka. Alternativne metode uključuju, ali nisu limitirane na zamjenske podatke kao indirektna mjerenja koja se trebaju prikupiti te dizajniranje i sprovođenje istraživanja podataka. U ovom procesu bitno je uključivanje ključnih stručnjaka iz odgovarajućeg područja interesa za asistiranje u identifikacijama zamjenskih izvora podataka.

Hijerarhija nivoa uključuje različite ekspertize na različitim nivoima od društvenih nauka, humanističkih nauka, kreatora politika pa do statističara i IT eksperata koji implementiraju aplikacije za praćenje uspjeha strateških ciljeva mjereći identificirane indikatore. Očito je kako je odabir prikladnih indikatora sa odgovarajućim metodama prikupljanja značajan za prethodno spomenute procjene dostignuća. Manje očit je značaj vizualizacijskih tehnika koje se koriste za prijenos poruka o tim postignućima. U takvom sistemu od posebne važnosti je vizualizacija vrijednosti indikatora sa dodatnim funkcijama koje omogućavaju praćenje trendova i poređenje vrijednosti indikatora po kategorijama od interesa.

4. Primjeri vizualizacije i pristup podacima

Tipičan primjer vizualizacija može se pronaći u Izvještaju o održivom razvoju 2021. u kojem se predstavlja indeks dostizanja SDG i dashboardi za praćenje dostizanja SDG za sve države članice UN-a. Primjer je prikazan na slici 3 koji omogućava vizuelni prikaz uspješnosti zemalja prema dostizanju ciljeva održivog razvoja. Drugi primjer je prikaz vizualizacije na interaktivnim kartama dat na slici 4.

Slika 3. Izvještaj o održivom razvoju 2021. - SDG dashboard (nivoi i trendovi) po regionu i prihodnim grupama

Slika 4. Primjer iz aplikacije "SDGs Data Dashboard" za indikator 15.1.1.

Podacima koji se prikupljaju za praćenje ispunjenosti SDG omogućen je pristup na zvaničnoj stranici UNSD (United Nations Statistic Division), a i na drugim stranicama poput DataBank stranice World Bank Group. Baza sa zvanične stranice Ujedinjenih nacija sadrži zvanične podatke indikatora za SDG ciljeve koji su prikupile statističke institucije zemalja Agende 2030. Podacima se može pristupiti interaktivno da se pregledaju ili da se preuzmu, što je zadovoljavajuće za manje količine podataka. Na istoj stranici se može preuzeti i API (Application Programming Interface) koji omogućava pristup podacima iz programa, tako da se time omogućava svim zainteresovanim da kontinuirano prate indikatore i ugrađuju ih u svoje aplikacije koje će omogućiti dinamičko kreiranje različitih izvještaja, uz naravno, mogućnost redovnog osvježavanja podataka. UNSD je kreirao swagger kojem je moguće pristupiti i pregledati koji su sve API-ji dostupni. Swagger je skup pravila, specifikacija i alata otvorenog koda za razvoj i opisivanje RESTful API-ja koji omogućava programerima da kreiraju interaktivnu i korisniku čitljivu API dokumentaciju.

5. Novi pogled na SDG 2030

Već pomenute dimenzije održivog razvoja: ekonomska, socijalna i ekološka, nisu neovisne i već ustaljeni način prikazivanja SDG kao na slici 1 može dati pogrešan utisak da su ciljevi neovisni i da ne utiču jedni na druge. Za zaključak ovog izlaganja daje se novi pogled na SDG 2030 koji je kreiran u Stockholm Resilience Centru. Ovaj novi pogled dat na slici 5 integriše globalne ciljeve zajedno i vješto postavlja biosferu za temelj globalne održivosti, povezujući svih 17 ciljeva i sve tri dimenzije i ističući kako je hrana povezana sa svakim od globalnih ciljeva.

Slika 5. Novi pogled na dimenzije i ciljeve održivog razvoja (Azote Images for Stockholm Resilience Centre)

Literatura:

1. UN Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development, The 17 goals | sustainable development United Nations. United nations, <https://sdgs.un.org/goals> .
2. United Nations, The 2030 agenda for sustainable development - United Nations, United Nations, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
3. SDSN, Indicators and a Monitoring Framework for the Sustainable Development Goals. izvještaj. Leadership Council of the Sustainable Development Solutions Network, 2015. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2013150612-FINAL-SDSN-Indicator-Report1.pdf>
4. Okvir za Ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini, Razvojni program Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini (UNDP u BiH), decembar 2020. <https://zamisli2030.ba/wp-content/uploads/2019/12/Okvir-za-realizaciju-Ciljeva-odrzivog-razvoja-u-BiH-latinica.pdf>
5. Ergezer, A.U., Boskovic D., Tihak A., Challenges in Implementing Monitoring System for SEE Strategy 2030 [from Perspective of SDGs], BHAAAS International Conference on Sustainable Development, pp. 69-77. Springer, Cham, 2022.
6. Sachs, J., C. Kroll, G. Lafortune, G. Fuller, F. Woelm, The Decade of Action for the Sustainable Development Goals: Sustainable Development Report 2021. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2021/2021-sustainable-development-report.pdf>
7. Explore, Monitor & Visualize SDGs Data, SDGs Global Dashboard - <https://www.sdgsdashboard.org/>
8. Adna Tucak, Vizualizacija podataka za praćenje indikatora ciljeva održivog razvoja 2030, Master rad, Univerzitet u Sarajevu – Elektrotehnički fakultet, septembar 2022.
9. Nejra Lačević, Vizualizacija podataka za praćenje indikatora kvaliteta života u sklopu ciljeva održivog razvoja 2030, Master rad, Univerzitet u Sarajevu – Elektrotehnički fakultet, maj 2023. [development-goals-\(sdgs\)](https://development-goals-(sdgs))
10. United Nations Statistics Division SDG API - <https://unstats.un.org/sdgapi/swagger/#!/Indicator/V1SdgIndicatorDataGet>